

Zsivity Tímea

Szerb–horvát „jószomszédi” viszony a választási szuperév viharában

Gordan Grlić-Radman horvát kül- és Európa-ügyi miniszter az orosz–ukrán háború kitörésének második évfordulója alkalmából tett nyilatkozata,¹ miszerint „Vučić lehet Oroszország Trabantja vagy szatellitje, de az USA szövetségeseiként és partnereiként nem engedünk meg semmilyen orosz és más rosszindulatú befolyást, amely aláásná a Nyugat-Balkán stabilitását”, heves reakciókat váltott ki Szerbiában.

A horvát miniszter kijelentette,² hogy Szerbia kettős politikát folytat: egyszerre próbál közelebb kerülni az Európai Unióhoz és Oroszországhoz, de végül el kell döntenie, hogy kinek az oldalán áll. „Vučićnak ne legyen nagy dilemmája, tudja, honnan kap támogatást, ahogyan azt is, honnan finanszírozzák a Nyugat-Balkánt” – mondta Grlić-Radman.³

Aleksandar Vučić szerb elnök ezt követően azzal vádolta meg a horvát minisztert, hogy beavatkozott Szerbia belügyeibe, sértegeti és fenyegeti a szerb népet.⁴ „Grlić-Radmannak egy dologban igaza van, lehet, hogy én valakinek a Trabantja, talán a Wartburgja vagy netalán a Ficója vagyok, de soha nem voltam senkinek sem a csicskája és a szolgája, ami róla mondható el” – írta Vučić az Instagramon.⁵

Ivica Dačić szerb külügyminiszter is határozottan elítélte a horvát diplomácia vezetőjének a kijelentését, miszerint a szerb államfő „orosz Trabant”, és tiltakozó jegyzéket nyújtott be Horvátországnak.⁶ Ebben azt írták, arra számítanak, hogy a jövőben a magas horvát képviselők tartózkodni fognak azoktól a kijelentésektől, amelyek a Szerbia belügyeibe való beavatkozást jelentik, és a „megbékélés és jószomszédi kapcsolatok politikáját” fogják követni.

Ebben a hónapban ez volt a második tiltakozó jegyzék, amelyet a szerb külügyminisztérium Zágrábnak intézett. Ezt megelőzően Aleksandar Vučić szerb

¹ N1 Hrvatska 2024.

² Hina – Index Vijesti 2024.

³ Hina – Index Vijesti 2024.

⁴ Danas Online 2024.

⁵ Danas Online 2024.

⁶ A. P. J. 2024.

és Vlagyimir Putyin orosz elnököt ábrázoló bábukat égettek a horvátországi Split-Dalmácia megyében található Kaštel Stari településen rendezett karneválon.⁷ A bábuégetés a kašteliek hagyományos rituáléja. A figurák mindazt a rosszat jelképezik, ami a lakosokat érte az előző évben. A szerb külügyminiszeri közlemény szerint: „Ez a botrányos gyűlöletkeltés olyan üzenetet közvetít, amely semmilyen módon nem járul hozzá a jószomszédi kapcsolatok, a béke és a stabilitás erősítéséhez a térségben, valamint közvetlenül és súlyosan rontja a két ország közötti kapcsolatot.”⁸

A horvát külügyminisztérium visszautasította a Szerbia belügyeibe való beavatkozással kapcsolatos vádakat.⁹ A minisztérium közleménye szerint Gordan Grlić-Radman miniszter csak tényeket közölt, amikor kijelentette, hogy Szerbia nem igazodik az EU kül- és biztonságpolitikájához.¹⁰ Ismételt felszólították Belgrádot, hogy politikáját hozza összhangba az unióéval, valamint álljon a történelem jó oldalára. A dokumentumban megfogalmazták továbbá: nem lehet egyszerre EU-tagjelölt országnak lenni, ennek minden előnyét élvezni, közben pedig nem elítélni az orosz agressziót.¹¹

Ivica Dačić kijelentette: „Szerbia nem viszonyulhat negatívan Oroszországhoz és Kínához, nem alkalmazhat szankciókat Oroszországgal vagy Kínával szemben, és nem várhatja el, hogy helyette más megvédje területi integritását és szuverenitását.”¹²

„A Nyugat azt fogja kérni tőlünk, hogy fogadjuk el Koszovó nemzetközi intézményekhez való csatlakozását, ezért nagyon körültekintő külpolitikát kell folytatni, amely lehetővé teszi számunkra, hogy a lehető legkevesebb kompromisszum megtételével védjük meg nemzeti érdekeinket” – mondta Dačić.¹³

Fontos megjegyezni, hogy a kialakult szerb–horvát viszály egyrészt az EU és más nyugati szereplők szerb vezetésre gyakorolt erőteljes nyomásának, másrészt a Horvátországban hónapok óta zajló belpolitikai harcra való figyelemelterelésnek tudható be. Az elmúlt időszakban kiéleződött a harc a kormányon lévő Horvát Demokratikus Közösség (HDZ) és az ellenzéki pártok között. Minderre akkor került sor, amikor Horvátország választási szuperév elé néz.¹⁴

⁷ Nova.rs 2024.

⁸ Beta 2024c.

⁹ Beta 2024b.

¹⁰ Beta 2024b.

¹¹ Beta 2024b.

¹² Beta 2024a.

¹³ Beta 2024a.

¹⁴ Izbori 2024.

Júniusban várhatók az európai parlamenti, ősszel a horvát parlamenti és az év végén a köztársasági elnöki választások. Hogyan hat ez ki a szerb–horvát viszonyra? Horvátország két legnagyobb és ádáz viszályban lévő pártja, a Horvát Demokratikus Közösség és a Horvát Szociáldemokrata Párt már a választási kampányra készül. Retorikájuk egyik fő elemét az EU-hoz és az orosz–ukrán háborúhoz fűződő viszonyuk határozza meg. A horvát belpolitikát az ezen törésvonalak mentén kialakult fejlemények borzolják. Számos társadalmi csoport elégedetlenségét fejezte ki a horvát társadalomban, s az ellenzéki politikai pártok is folyamatosan demonstrációkat szerveznek.

Január végén a Horvát Újságírók Egyesülete (HND) tiltakozást szervezett a büntető törvénykönyv módosítása miatt, amely – a többi között – bűncselekményként kezeli a nyomozati vagy bizonyítási cselekmények tartalmának jogosulatlan nyilvánosságra hozatalát, a büntetőeljárás nem nyilvános szakaszában a kiszivárogtatását.¹⁵ A HND úgy értékelte, hogy ez az újságírói szabadságjogok elleni támadás és az oknyomozó újságírás felszámolására tett kísérlet Horvátországban, valamint a kormány azon szándéka, hogy a hátsó ajtón keresztül bevezessék a cenzúrát.¹⁶ Ha megszületik egy ilyen törvény, a polgárok évekig nem kapnak információt közérdekű büntetőeljárásokról, például bizonyítékokat arról, hogy állami tisztviselők, magas politikai pozíciót betöltő személyek, például miniszterek korrupcióval vagy hivatali visszaéléssel kapcsolatos bűncselekményt követtek el.

Az újságírók mellett a fizetésükkel és munkahelyi körülményeikkel elégedetlen bírák, orvosok, tudósok és tanárok fejezték ki elégedetlenségüket.¹⁷ A horvát gazdák az EU agrárpolitikájával szembeni nemtetszésüknek adtak hangot.¹⁸ Különösen zavarja őket az Ukrajnából érkező búza tömeges és ellenőrizetlen behozatala, valamint a MERCOSUR tagjaival (Brazília, Argentína, Uruguay és Paraguay) folytatott kereskedelem liberalizálása. A gazdák továbbá elégedetlenségüket fejezték ki az EU-s támogatások csökkentése, valamint vállalkozásaik jelentős bürokratizálása miatt.

Február közepén a balliberális ellenzéki pártok tiltakoztak Turudić államügyészi kinevezése ellen. Az ellenzéki Horvát Szociáldemokrata Pártból érkező Zoran Milanović elnök állítása szerint Turudić kompromittálódott a korrupció miatt büntetőeljárás alá vont személlyel való kapcsolata okán.¹⁹ Andrej

¹⁵ Vecernji.hr 2024.

¹⁶ Vecernji.hr 2024.

¹⁷ MILOVAN 2024b.

¹⁸ MILOVAN 2024a.

¹⁹ Beta 2024e.

Plenković horvát miniszterelnök, a HDZ elnöke kijelentette, hogy nem vonja kétségbe Turudić ártatlanságát és függetlenségét.²⁰ Az ilyen jellegű támadásokat a „kormány elleni politikai puccskísérleteként értékeli”. A zágrábi kormányellenes tüntetést pedig a radikális baloldal összejövételének nevezte.²¹

Plenković bírálta a baloldal pártjait, amiért a horvát nyelvről és az Ukrajnának nyújtott katonai segítségről szóló törvény ellen szavaztak, így Vlagyimir Putyin orosz elnök mellé álltak.²² Zoran Milanović horvát elnök ezzel szemben azt nyilatkozta, hogy „egyetlen horvát katona sem megy Ukrajnába, amíg ő az ország elnöke és a fegyveres erők legfőbb parancsnoka”.²³ Úgy véli, hogy „az ukrajnai válság egyetlen megoldása a békemegállapodás, amely nem fog további emberáldozatot követelni, és ezzel ezrek életét menti meg”. A köztársasági elnök a háború kezdete óta ezt mondja, és ez lesz a politikája a jövőben is” – tette hozzá.²⁴

A szerb–horvát és a horvát–horvát viszály kialakulása arra is rávilágít, hogy az 1990-es évek szelleme mindkét társadalomban élénken jelen van, s a nemzeti-nacionalista retorikával a szavazóbázis jelentős részét egyszerre lehet riogatni és tömöríteni egy csoportba.

2024. március 1.

Felhasznált irodalom

- A. P. J. (2024): Zagreb vztraja pri izjavi Grlića Radmana, da je Vučić „ruski satelit, ki vodi dvojno politiko”. *RTV SLO*, 2024. február 26. Online: <https://rtvslo.si/svet/evropa/zagreb-vztraja-pri-izjavi-grlica-radmana-da-je-vucic-ruski-satelit-ki-vodi-dvojno-politiko/699533>
- Beta (2024a): Dačić: Srbija ne može imati negativan odnos prema Rusiji i Kini i očekivati zaštitu svojih interesa. *Danas*, 2024. február 27. Online: <https://danas.rs/vesti/politika/dacic-srbija-ne-moze-imati-negativan-odnos-prema-rusiji-i-kini-i-ocekivati-zastitu-svojih-interesa/>
- Beta (2024b): Hrvatska odbacila optužbe Srbije, poziva je da uskladi politiku s EU. *Danas*, 2024. február 25. Online: <https://danas.rs/svet/region/hrvatska-odbacila-optuzbe-srbije-poziva-je-da-uskladi-politiku-s-eu/>
- Beta (2024c): Hrvatski ministar: Ignorisi protestnu notu Srbije, problematična je samo Vučićeva reakcija. *Danas*, 2024. február 15. Online: <https://danas.rs/svet/region/hrvatski-ministar-ignorisi-protestnu-notu-srbije-problematicna-je-samo-vuciceva-reakcija/>

²⁰ Beta 2024e.

²¹ Beta 2024f.

²² Beta 2024f.

²³ Beta 2024d.

²⁴ Beta 2024d.

Szerb–horvát „jósomszédi” viszony a választási szuperév viharában

- Beta (2024d): Milanović: Dok sam ja predsjednik, nijedan hrvatski vojnik neće ići u Ukrajinu. *Danas*, 2024. február 27. Online: <https://danas.rs/svet/region/milanovic-dok-sam-ja-predsednik-nijedan-hrvatski-vojnik-nece-ici-u-ukrajinu/>
- Beta (2024e): Nastavljen verbalni sukob hrvatskog predsjednika i premijera zbog izbora novog državnog tužioca. *Danas*, 2024. február 8. Online: <https://danas.rs/svet/region/nastavljen-verbalni-sukob-hrvatskog-predsednika-i-premijera-zbog-izbora-novog-drzavnog-tuzioca/>
- Beta (2024f): Plenković: Današnji antivladin protest je bio skup radikalne levice, „poruke primitivne”. *Danas*, 2024. február 17. Online: <https://danas.rs/svet/region/plenkovic-danasnji-antivladin-protest-je-bio-skup-radikalne-levice-poruke-primitivne/>
- Danas Online (2024): Vučić: Hrvatski ministar se brutalno meša u unutrašnje stvari Srbije. *Danas.rs*, 2024. február 24. Online: <https://danas.rs/vesti/politika/vucic-hrvatski-ministar-se-brutalno-mesa-u-unutrasnje-stvari-srbije/>
- Hina – Index Vijesti (2024): Dačić i Brnabić bijesni, odgovorili Grliću: Bili ste veći nacisti od nacisti. *Index.hr*, 2024. február 25. Online: <https://index.hr/vijesti/clanak/dacic-i-brnabic-bijesni-odgovorili-grlicu-bili-ste-veci-nacisti-od-nacista/2541685.aspx>
- Izbori 2024 (2024): Koji će se sve izbori održati u Hrvatskoj u 2024. godini? *Izbori 2024*. Online: <https://xpress.hr/2024/02/25/koji-ce-se-sve-izbori-odrzati-u-hrvatskoj-u-2024-godini/>
- MILOVAN, Adriano (2024a): GODINA PROSVJEDA: Hrvatsku u „superizbornoj” 2024. trese lavina prosvjeda, ali nitko ne očekuje reprizu „stojedinice”. *Euractiv*, 2024. február 13. Online: <https://euractiv.hr/politika/a6436/Hrvatsku-u-superizbornoj-godini-trese-lavina-prosvjeda.html>
- MILOVAN, Adriano (2024b): NOVI SUKOB: Plenković se hvali odlukom Europske komisije o BiH, Milanović kaže da Vlada ne štiti Hrvate u BiH. *Euractiv*, 2024. március 13. Online: <https://euractiv.hr/politika/a6838/1-polozaj-Hrvata-u-BiH-u-kontekstu-ocjene-EK-posvadjaio-Milanovica-i-Plenkovica.html>
- N1 Hrvatska (2024): Grlić Radman za N1: Ovo je Putinov labuđi pjev, dobro uvijek pobjeđuje zlo. *N1*, 2024. február 24. Online: <https://n1info.hr/svijet/grlic-radman-uputio-apel-putinu-mi-smo-nestrpljivi-ovo-su-dvije-godine/>
- Nova.rs (2024): Lutke sa likom Vučića i Putina spaljene u Hrvatskoj. *Danas*, 2024. február 14. Online: <https://danas.rs/svet/region/lutke-sa-likom-vucica-i-putina-spaljene-u-hrvatskoj/>
- Vecernji.hr (2024): Održan veliki prosvjed na Markovom trgu: „Uvođenje lex AP-a znači kraj istraživačkog novinarstva, apokalipsa”. *Večernji.hr*, 2024. január 31. Online: <https://vecernji.hr/vijesti/novinari-danas-prosvjeduju-protiv-izmjena-kaznenog-zakona-1742736>